

ПЕШТАНСКО-БУДИМСКІЙ

СКОРОТЕЧА.

ГОД. I.

ИЗДАСТ

ТЕЧ. I.

ДИМИТРІЙ ІОВАНОВИЧЪ.

Четвртакъ, 27. Августа.

Число 17.

1842.

БУНА МЛОБОВИ

отъ

Іоанна Пачича ц. кр. пер. Капетана.

Умрет' я немогу, живит' мерзимъ,
Плачемъ, и смѣемъ се, каснимъ, берзимъ,
Зла на добра, ова ме на шкоду,
Кратке мысли скорбь у дугу воду.

Миръ ме бори, покой рать обявля,
Туга, мука сласть, и миръ понавля;
Єзыкъ смутанъ ћути, сердце виче:
Самъ се варамъ, што се мене тиче.

Свимъ разумый советъ умѣмъ дати,
Себ' ал' ползу изъ нѣг' незнамъ брати;
Смерть я чекамъ отъ живота мога,
Горимъ у средъ мора леденога.

Предье мудро, садъ е све безумно,
Истину што бяше, садъ е сумно;
Свагда я самъ, ал' безъ помицаня;
Гонимъ ине, у средъ могъ бѣжаня.

Боли мене рана, любимъ стрѣлу,
Радуемъ се ранномъ момъ опѣлу;
Я противанъ станю так' у слѣшомъ
Летимъ безъ крыл' за дѣвойкомъ лѣшомъ.

ПОГЛАВИТА ИСТОРИЧНА МЪСТА
У СРБИИ

одъ Дра Петра Іовановића.

Бѣоградъ. Тврдиня е била на истомъ мѣсту юште за времена римски.— Данашню основао є царь Ѡрбскій Стефанъ Душанъ Неманићъ год. 1336; разрушio ю е пакъ царь Ѡрбскій Лазаръ год. 1377; поновio деспотъ Ѡрбскій Ђорђе Бранковићъ. Тврдиня ова уступлѣна є Унгарима год. 1456. Год. 1522 Бѣоградъ су завоевали Турци, год. пакъ

1718 (2 Септ.) Аустријанци; год. 1739, по миру у нѣму заключеномъ, уступлѣнъ є турскому царству; год. 1789 преданъ є на капитулацију аустријанской войсци; год. 1791 опеть повраћенъ турской влади. Год. 1806 (30 Новем.) на градъ су напали Срби: овде є погинуо храбрый войвода ѡрбскій Васо Чарапићъ; год. 1807 (у Януару) преданъ є Срблѣмъ на капитулацију; год. 1813 оставе га Срби, и исте године, именито на концу Септембра дође у турске руке.

Смедерево: основано по деспоту ѿрбскомъ Ђорђу Бранковићу год. 1428, и бышае столица Србије. Год. 1438 завојева га Султанъ Муратъ II; год. 1443, ослободи га одъ Турака основатель кадъ се є повратио изъ Унгарске; год. 1753, обсѣдне га Султанъ Махомедъ II; год. 1759 уступе му га Срби драговольно; г. 1789 дође подъ владу аустријанску; год. 1791 поврати се турскому царству; год. 1804 завојева га Срби, и изгубе, и опеть по другій путъ добију; год. 1813 отму га Турци, а год. 1833 (21. Нов.) Султанъ Махмудъ II. уступи га влади Србаља.

Голубацъ: основанъ деспотицомъ ѿрбскомъ Ериномъ год. 1757, на высокой клисури надъ самымъ Дунавомъ. Знаменитъ є збогъ грозовитогъ и романтичногъ положая, и збогъ владания нѣгова у она времена надъ Дунавомъ.

Адаколе: основанъ юште у време ѿрбскихъ краљева, но не зна се подъ коимъ; год.

1718 поновили су га и осилили Аустријанци; год. 1791 повраћен је Турцима; год. 1810 је обсјла србска и руска војска, съ десне и леве обале Дунава; год. 1813 уступљен је Срблјем заједно съ осталима тврђинама Србије.

Кладово: основан је на развалинама старе римске вароши, код кога се је налазио Трајанов мост, но када не зна се. Турци су га разширили и на ново укрепили; г. 1810, отела га је србска и руска војска; год. 1813 изгубљен је; но на ново задобили су га Срби год. 1813.

Неготин: устројен је одјеја Турака, по знати због славни побједа његова управитеља Кнеза Вељка Петровића, где је истакнут и погинуо јунаком смрћу г. 1813. У то време, када је кнез Вељко, стоећи на стени градске, наредбе чинио противја Турака, који су га обсјли били, таје непрјатељско удари га у прси.

Крушевац: основан је у време краљева србских, и био је столица деспота србског Ђорђа Бранковића, док је основано било Смедерево; год. 1453 обсјли су га били Турци са 32.000 војника; год. 1459 заједно са Смедеревом и читавом Србијом, подпадне влади турске; год. 1805 узму га Срби, подје предводитељством војводе кнеза Момира Стојановића; год. 1809 изгубе га; год. 1810 на ново завојован ће одјеја Срба, подје предводитељством војводе Младена Миловановића; год. 1813 отму га Турци, а 1833 предобје га србска војска.

Карановац, Чачак и Пожега: побједе Срба надје Турцима 1806, 1809 и 1815.

Ужица: основана у време србских краљева, но подје којим — не зна се. Год. 1459 завојован је Турци, год. 1737 Аустријанци, који исте године поврате је Турцима; год. 1806, послје жестоке битве, завојована ће одјеја Срба, подје предводитељством војводе кнеза Милоша Обреновића; год. 1809 одржа осаду Турака; год. 1813 је изгубљена,

а 1815 на ново завојована је Срба, подје предводитељством кнеза Милоша Обреновића.

Валjevo: задобију га Срби, подје предводитељством кнеза Јакова Ненадовића год. 1804, и исте године изгубе; на ново завојован је год. 1806; одржа осаду Турака год. 1809; отму га Турци год. 1813; а 1815 завојован је Срби, подје предводитељством кнеза Милоша Обреновића.

Соко и Лозница: побједа надје Турцима. Срби јеј завојовали, подје предводитељством војводе Луке Лазаревића год. 1807.

Шабац: основан је у време србских краљева, но подје којим је овој не зна се. Год. 1759 налазио се је у рукама турских, затим аустријских и опет турских; год. 1804 завојован је Срби, и исте године изгубе; год. 1806 бијаше уредно и силно обсађен, и послје славне побједе, коју одржа па Мишарском полу врховнији војвода Џанији Ђорђе са 9000 Срба надје војском турском одјеја 50.000, подје начелничеством Бекир-Паше босанскога и супрудника његовог: Мемеда Паше зворничкога, Синана Паше Гораждскога и Сераскира Кулина, предан је Срблјем 3. марта 1807 год.; одржао је осаду Турака год. 1809, послје дуге обране отму га Турци у почетку 1814 год., а 1833 уступи га Срблјем Султану Махмуту II.

Гоцка или Столнац: овде су Турци потукли аустријску војску год. 1739.

(конач слједи)

ДОПИСИ.

Оравица 12 Авг. 1842.

Као очевидац неуситнога труда Његовога Высокоблагородног народног нашегъ училищногъ Надзирателя Господина Евгенија одъ Гуркович, одужена себе быти почитуемъ, Србству посредствомъ Скоротече обнародовать: колико је благотворно посвещеніе његово за све благочестія нашегъ христіане у Банату было.

Пре нежели самъ я срећу имао, предпохвалњеногъ Господина у дјelu воспитаніја юности дјествовать видити, чуючи гдикоја оговарања — истину и споведамъ — и самъ самъ свакојко умствовао; но

www.unige.ru
Универзитетска библиотека САНУ

ко ми є радость моя велика была, кадъ самъ се спроводеши га по диштрікту моемъ о противномъ стално увѣрю.

Као што дубоко изображеній и проницателній и његовъ духъ сваку оскудицу у дѣлу воспитанія примѣтиши, и неотложно исправити ю обществуе, тако є исто и народностю, човечествомъ и человѣколовлюбіемъ препенунѣши. Онъ се свуда старепшинамъ общества воспитаніе юности као найвећу народна драгоцѣнность препоручити, притомъ опоминиши на должности свое, говореши имъ да вѣрни цару и церкви својој пребуду, да дѣчицу свою у школу шиљу, и о изображенію ныјовомъ раде; учителѣ къ ревновностномъ исполненію званія своєгъ и къ прилѣжанію поощраваюши, налагати имъ обществуе да добрымъ примѣромъ ученикомъ своимъ у благонравију предходе, са свима притомъ нарочито пакъ са священствомъ у добромъ поразумѣнію и любовномъ соотношенију пребуду. Испыти, кое онъ са школскомъ юностю чини, пуни су благости, и мудры увѣщаніја.

Лепо є чути како предчествованій искусный у воспитанію Надзоратель нашъ мудрымъ своимъ вопросима неискусну юшь дѣчицу на такве одговоре приводи, кои већественне истине содержаваю.

Наводеши ово немогу пропустити да юшь једну окрестность неопоменемъ, коя є нарочито на духъ и сердце народа влашкогъ, међу коимъ и я живимъ — сильно дѣйствовала, и коя га є кодъ многочисленогъ овогъ народа неоцѣнимымъ учинила.

Новимъ ентузијазомъ заражени иїки учительни покусили се произношење азбучны писмена по начину латинскомъ у школама своима увести; други су пакъ преподаваюши мађарскогъ језику начала изъ простоте и иеразуміја юность и молитве на мађарскомъ језику обучавали. — У овоги струци погрешивше изволио є Верховниј Г. Надзоратель съврожденомъ себи благостію на правый путь извести; и убѣдивши иї о противномъ на превелику касаюши се общества угђеху и радость изясни: да се у овомъ древности, коя є неоцѣнимо наслѣдие праотаца наши, и сокровище народности, держати имамо. Садъ иекъ намъ ко каже што противъ родолюбіја, и обещемъ благу стараюћегъ намъ се школскогъ Верховниогъ Надзорателя!!!

Његово Высокопреосвященство Г. Архиепископъ и Митрополитъ Београдскій враћаюши се изъ теплица мехадійски изволио є 9-гъ т. м. у вече Оравицу посѣтити. Высокій овай гостъ радостно є дочеканъ. У содружству овдашнији чиновника, кое є набрежнији Судија и Ассесоръ Г. Ловихъ предводио, посѣтио є онъ слѣдујоћи данъ т. є. 10-гъ овдашнији Императора Јосифа наслѣдну окну, где є вышире рудокопни искита учинено. По тречасномъ овде бавленію изи-

шавши пресмотрю є топницу, радију искушенија (Probirey), златомлинъ, и у Чиклови ковници бакара, и заведеніе амалгамације, илици деденѣ злата отъ прочи руда. После обѣда предъ вече одвезао се у Варадио да посѣти Светлогъ свогъ Княза рођену сестру Петрију одъ Банчи, коя га є велелѣпно съ груванѣмъ топова дочекала. Сутра данъ т. є. 11-огъ одездio є у Вершацъ къ Господину Епископу Рајчићу, о отъ овуда преко Новогсада*) у Илокъ свое рођено мѣсто ити намѣрава.

Софрониј Јавчковичъ, Протопресвитеръ.

ДОМАЋЕ ВѢСТИ.

Пешта 23 т. м. У данасъ држаномъ засѣданію Матице Србске г. П. предложио є, што є и г. С. подкрѣпљавао: да Матица Србска најпонизију презентацију П.ц. кр. Величеству учини, да бы се наша школска Депутација и њоји подвргла. Ово предложение никаква одзыва како кодъ мудрогъ г. предсѣдателя, тако и кодъ осталихъ г. членова ће нашло, и зато є наравно ad acta одалѣно. Тко овде, кои публично заведеніе, подъ превышнимъ кралевскимъ надзираниемъ стоеће, одъ приватногъ разликовати зна, грохотомъ се насиљати, и risum teneatis amici узвикути ће? По нашемъ мићију памети ће било, да су исти предложили, да се Матица Депутацији повргне; што бы и желити требало. Баремъ бы остано и ћијомъ и превишнѣ мѣсто извѣстіја добијало. — У истомъ засѣданію, говори се, да є Нѣг. Высокородиј, ц. кр. Совѣтникъ, Великий Меценасъ и прославлѣнији Несторъ нашъ Г. Савва Тюкюлай одъ Кевермеша предсѣдательства се у Матици одрекао, зашто — незнамо, „но сигурио изъ важни узроковъ.“

Пешта 25 т. м. Нѣг. Высокородиј ц. кр. Совѣтникъ Г. Савва Тюкюлай одъ Кевермеша данасъ є одуштовао у Бечу.

Изселїніј изъ Босне. У мѣсецу Априлу о. год. 150, у Маю 160, и до 21-га Юн. 73 христијана само кодъ Брода изъ Босне у Славонију є прешло. Остале и неспоминимо, кои су на другимъ мѣстима свое спасеніе у бѣгству тражили. (O.и.W.)

ПУТЬ ПО СВѢТУ.

У Мадриту 27 Маја морао є ѕданъ баталіонъ народногъ воинства изићи противъ 2500 жена. Ожалосћене ове новомъ уредбомъ својегъ господара, кодъ којегъ су си хлѣба заслуживале, скунесе кодъ истога фабрике одъ цигара, нападну съ упалѣнѣмъ у усты цигарама мужке служитеље, славећи торжествену побѣду, докъ воинство ће приступило, и Амазонке одъ цигара кудъ коју растерало. (Sp.)

*) Народне Новине одъ 23 т. м. явљаю, да є у Новомсаду већъ био.

Околности, кое су читанѣ кралѣвскога говора при отвораню Камере 26 Јул. пратиле, може быти су безпримѣре у историји парламентарски сѣдница. Краль је тако побуђенъ био, да ни говорити могао је. Дваредъ је починио, али заманъ. Скупштина викала је: „Живіо Краль!“ и ово као да га је храбрило. На послѣдакъ почне говорити, но гласъ му је био тежакъ и разбіенъ одъ унутарнии побуђени. Кадъ је изустіо рѣчъ „утѣха“ немогаше своји болни одолѣти, прекине говоръ и плакати почне. Скупштина је дубоко трониша била, и охрабљиваше краља съ поздравителнимъ узвикомъ, на што је онъ опетъ говори предузео. На концу истога краль се дигне, скреши руке на прси, да бы јимъ зајди и захвалност изјавио, што су га тако добро примили, поклони јимъ се, и опетъ на столицу сѣдне, ешаше яко, и марамомъ лице покрио. Потресао ја ова сцена све присуствујуће тако је поразила била, да је да за ибколико минута къ себи су дошли. Краль је осталомъ добро је изгледао, и чинише се, да су га претрпљаја слабо обузимала. При непрестаномъ узвику: „живіо Краль!“ дошао је къ себи. Сѣдница трајала је била цѣлы 25 минута.

(Sp.)

ШКОЛСКЕ ЗВАНИЧНЕ ВѢСТИ.

Одъ стране Врховнога Надзирательства г. н. с. народны школа овымъ се свима, кои се тиче, до знанија чини:

1) Да ни једанъ, кои бы допуштенѣ добио, да изынти изъ препарандски наука приватно положити може, ни кодъ диштриктуалнога Директора, ни кодъ истога Врховнога Надзирателя предслушань быти неће, него представи мора надлежећемъ препарандскомъ заведенију.

2) По другиј путъ објавлюјесе, да свакиј свршенији Препаратъ, кои бы упразнину штацију какову имати желio, свое молебно прошеније, собственикомъ рукомъ писано, и вѣроятнимъ свидетелствама, да је препарандске науке свршio, подкрѣпљено, или надлежећемъ диштриктуалномъ Директору, или самому Врховному Надзирателю што скрпе вручи.

Слѣдуюће су упразнине штације:

У Диштрикту будимскомъ: Југа, Грабовацъ.
„ „ бачкомъ: Новиј - Садъ, Болманъ,
Безедекъ, Шиклошъ, и за спомоњника у Тисафелдвару.
„ „ сремскомъ: Шидъ, Миклушевце.
„ „ темешкомъ: Дежанфалва, Темишваръ - Фабрика.
„ „ Вел. Варадскомъ: Бель.
Пешта, 25 Авг. 1842.

Листъ овай излази два пута у седмици, скакога Четвртка и Недеља, Четврткомъ на по табака съ образовињицима, а Недељомъ на читавомъ табаку. — Предплатити се може на свакој ц. кр. пошти съ полгода ишњомъ цѣномъ за изванске 5 фор. ср., за Пештанце 4 фор. 36 кр. ср., и у експедицији Пештанско-Будимскога Скоротече, находећој се при учредничству у Пешти у Бедемској улици (Bastei Gasse) Но. 349.

ДНЕВНИЧНЫЙ КУКОЛЬ.

Редка је пшеница безъ куколя. Тако су и наши дневници. Навалю куколь, па кља — дабогме по тайнимъ правилама нарави. Мы ћемо у напредакъ и ини прорешетавати, и куколь одъ пшенице чистити. — Одма дакле ад гем!

У броју 65 Новина тако названы Народны проклія чајавый куколь изъ Новограда. „О за Бога!“ зашто баремъ неименованый г. приноситель пшеницу одъ куколя неочисти, кадъ ју је већ наумio у пештанскій кошъ сасути? Силомъ хоће и оно мало чистога зрина да ожижља. — Жести се, и ядике, што србски Учителъ неће више быти Учителъ, него Профессори. Боланъ! та у 12 броју Скоротече не је казано, да учителъ елементарны школа (које онъ разумѣва) неће више быти Учителъ; они јесу, и остаје Учителъ — Docentes. Но тамо је рѣчъ о Профессорима наши Препарандији, кои се неће више Docentes већ Professores називати. — Истий г. приноситель тежко да је где год више што учјо, него кодъ „Лерера, Оберлерера и баке,“ кадъ разликоват' неизна Docens одъ Professor. Жао намъ је, ал' му помоћи неможемо.

у.

НОШИВО.

(съ образомъ ч. 8.)

Халъина одъ индискога муслина ружичне боје и одъ бѣлога пекина.

Цѣна ране у Пешти 26. Авг. Грошић. 6. вр.

	најбољ	средњ	лоше
Пшеница	170	160	147
Нааполица	125	120	110
Ражъ	100	95	90
Счамъ	80	75	70
Зобъ	60	58	53
Проя	—	—	—
Жута каша	—	270	250
Кукурузъ	130	—	110
Св. меса једна Фунт.			

Станѣ Дунава.

23. Авг. 4' 3" 3" — 24. Авг. 4' 4" 6" — 25. Авг. 4' 8" 6" — 26. Авг. 4' 10" 6" (надъ 0.)

ПОПРАВКА.

У поправки у последићимъ листу стављеној остале су још слѣдеће погрешке неназначене: типографични - типографични, Жеву - Шаваљиже, Кастиљанъ - Кастигљонъ, рѣчи Фелдмаршалъ додати треба Лайтнантъ.